

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شورای عالی حوزه علمیه قم

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

مدرسه علمیه الزهرا (علیها السلام) شهرستان اردبیل

تحقیق پایانی سطح دو (کارشناسی)

عنوان:

رابطه ی دنیا و آخرت از منظر «آیات و

روایات»

استاد راهنما:

سرکار خانم شهربانو ستوده

استاد داور:

حجت الاسلام و المسلمین آقای کاظم معاضدی

پژوهشگر:

خدیجه فرض الهی

بهار ۱۳۹۳

تقدیم به:

این اثر را به نیابت از همسر و دختر عزیزم تقدیم می نمایم به روان مطهر رسولان و پیغام
آوران مخصوصاً اشرف و خاتم آن ها حضرت محمد مصطفی (صلی الله علیه و آله و سلم) و بر
خاندان و عترت معصومین آن حضرت که همگان عمر عزیز خویش را در راه رسانیدن بشر به
اوج تکامل و سعادت دنیوی و اخروی مصروف گردانیدند. و در این راه هر گونه بلا و مصیبتی را
تحمل نموده و حتی از بذل جان خویش دریغ نورزیدند.

«صلوات الله علیهم اجمعین من الان الی قیام یوم الدین»

و نیز تقدیم می کنم به روح مادر عزیزم که بهترین ساعات عمرش را صرف بنده کرد.

تقدیر و تشکر:

پس از حمد و سپاس به درگاه خدای متعال و صلوات بر محمد (صلی الله علیه و آله و سلم)
و آل محمد (صلی الله علیه و آله و سلم)؛

در این جا لازم می دانم از همسر عزیزم که در انجام این پژوهش مشوق بنده بودند و پدرم و
مادر مرحومم که همواره در طول تحصیل از حمایت هایشان بهره جستم، خاضعانه سپاسگذاری
نمایم.

همچنین مراتب تشکر و قدردانی خود را از محضر استاد عالی قدردم سرکار خانم ستوده که
در انجام این پژوهش یاریگر من بودند، به جا می آورم.

و در پایان از مدیریت محترم و تمام کارکنان حوزه ی علمیه الزهراء اردبیل، به خصوص
واحد پژوهش و کتابخانه و اساتید محترمی که از محضرشان بهره جسته ام کمال تشکر و
قدردانی را به عمل می آورم.

چکیده

اعتقاد به معاد و زنده شدن مردگان در عالم آخرت یکی از اصلی ترین اعتقادات در همه ی ادیان آسمانی است. قرآن کریم، اعتقاد به معاد و عدل را هم سنگ اعتقاد به خدای یگانه معرفی کرده و در بیش از ثلث آیات قرآنی، درباره ی معاد بحث کرده است. در آیات قرآن پیرامون دنیا نیز فراوان بحث شده است و از دنیا به عنوان مزرعه ی آخرت یاد شده است و سعادت و شقاوت انسان را همین استفاده از دنیا تعیین می کند و به همین خاطر است که رابطه ی بین دنیا و آخرت یکی از مهمترین و کلیدی ترین بحث های مربوط به معاد است. به دلیل گستردگی دامنه ی بحث معاد و با توجه به اینکه شناخت رابطه ی بین دنیا و آخرت مقدمه و پایه ی عمل انسان است و همچنین جایگاهی که آیات و روایات در زندگی انسان دارند، در پژوهش حاضر از بین مباحث مطرح شده در مورد معاد فقط رابطه ی دنیا و آخرت مورد بررسی قرار گرفته است.

اهمیت و ضرورت طرح این مساله با توجه به اینکه انگیزه ی فعالیت های زندگی و رسیدن به کمال، بستگی به تشخیص هدف نهایی انسان دارد، کاملاً آشکار است. بنابراین کسی که حقیقت زندگی خود را فراتر از مادیات می داند باید برنامه های خود را طوری تنظیم کند که برای زندگی ابدیش سودمند باشد. پس برای حصول این امر باید به مسائل دنیوی و اخروی آگاهی پیدا کند.

در پژوهش حاضر ۳ سوال به این ترتیب که: ۱- آیات و روایات چه دیدگاهی درباره ی دنیا دارند؟ ۲- آخرت چگونه در آیات و روایات تبیین گشته است؟ ۳- آیا میان دنیا و آخرت روابطی حاکم است؟ مطرح گشته است و پاسخ آن ها در لا به لای آیات و روایات و کلام بزرگان مورد بررسی قرار گرفته است. تحقیق از نوع بنیادی و به روش توصیفی انجام گرفته است که اطلاعات آن به شیوه ی کتابخانه ای و اسنادی از بین منابع دست اول و دوم در دسترس جمع آوری شده است و در هر فصل یکی از سوالات مورد بررسی قرار گرفته است.

بر همین اساس در فصل اول کلیات بحث مورد بررسی قرار گرفته است و در فصل دوم حقایق درباره ی دنیا، از دیدگاه آیات و روایات بیان شده است و در فصل سوم نظر آیات و روایات درباره ی آخرت مطرح گشته است و در فصل چهارم به بودن رابطه ی میان دنیا و آخرت اشاره شده و تفاوت های میان دو حیات مطرح گشته است. لازم به ذکر است در پایان هر فصل، خلاصه ای از مطالب همان فصل، تدوین گردیده و در نتیجه گیری به سوالات پاسخ داده شده است.

پیشهادات

پیشنهاد این حقیر این است که (دنیا مزرعه ی آخرت است) را که به عنوان یک اصل مهم است قبول کرده و آن را در زندگی خود پیاده کنیم و آن را به دیگران هم گوشزد کنیم، تا زندگی دنیا را وسیله قرار دهند برای کسب آخرت، و برای کسانی که زندگی دنیا را هدف برگزیده اند، این تذکر را بدهیم که طبق گفته ی خداوند دنیا فانی است و آنچه باقی است نزد خداوند آخرت است پس چه بهتر که انسان در زندگی خود تأمل کند و راه زندگی خود را با تفکر و اندیشه انتخاب کند و در این راه از مشعل های هدایت (قرآن و عترت) بهره جوید. با این امید که خداوند هدایتگر همگان باشد این پژوهش را به پایان می رسانم.

منابع و مأخذ

- قرآن مجید
- نهج البلاغه

- ۱- تقی زاده خشکباری، عباس، اسباب غفلت از خدا، ج ۱، نشر بطحاء، ۱۳۸۲.
- ۲- جباران، محمد رضا، درس نامه ی علم اخلاق ۲، چاپ چهارم، قم، انتشارات هاجر، ۱۳۸۷.
- ۳- جوان آراسته، حسین، درس نامه ی علوم قرآنی، قم، بوستان کتاب، ۱۳۸۷.
- ۴- دلشاد تهرانی، مصطفی، سیری در تربیت اسلامی، بی جا، مؤسسه ی نشر و تحقیقات ذکر، ۱۳۸۲.
- ۵- ربانی نقابی، حسین، معاد از دیدگاه قرآن، حدیث و فلسفه، چاپ خیام، ۱۳۶۰.
- ۶- راغب اصفهانی، حسین، ترجمه ی مفردات الفاظ القرآن، ترجمه ی مصطفی رحیمی نیا، چاپ دوم، تهران، نشر سبحان، ۱۳۸۸.
- ۷- شمس الدین، مهدی، دنیا در نهج البلاغه، تهران، انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۶۶.
- ۸- صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم، شرح اصول کافی، مصحح محمد خواجهوی، ج ۱، چاپ اول، تهران، مؤسسه ی مطالعات و تحقیقات فرهنگی، ۱۳۸۳.
- ۹- طباطبایی، محمد حسین، تفسیر المیزان، مترجم سید محمد باقر موسوی همدانی، ۲۰ جلد، چاپ بیست و هشتم، قم، انتشارات الاسلامیه وابسته به جامعه مدرسین حوزه، ۱۳۸۸.
- ۱۰- عمید، حسن، فرهنگ عمید، تهران، چاپ خانه ی سپهر، ۱۳۶۳.
- ۱۱- فرقانی، قدرت الله، احمد حیدری، عبدالله ابراهیم زاده، اندیشه ی دینی (۱)، چاپ دوم، تهران، انتشارات تحسین، ۱۳۸۳.

- ۱۲- فقیه نی ریزی، احمد، انوار هدایت، ویرایش بوذر دیلمی معزی، چاپ دوم، قم، مدرسه الامام علی بن ابی طالب، ۱۳۷۶.
- ۱۳- قرائتی، محسن، تفسیر نور، چاپ نهم، ج ۷، تهران، مرکز فرهنگی درس هایی از قرآن، ۱۳۸۳.
- ۱۴- محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه، مترجم حمید رضا شیخی، ج ۴، چاپ پنجم، دارالحديث، ۱۳۸۴.
- ۱۵- مصباح یزدی، محمد تقی، آموزش عقاید، چاپ سی و دوم، تهران، سازمان چاپ و نشر بین الملل، ۱۳۷۷.
- ۱۶- _____، آیین پرواز، تلخیص جواد محدثی، تهران، مؤسسه ی آموزشی و پژوهشی امام (ره)، ۱۳۸۵.
- ۱۷- مطهری، مرتضی، زندگی جاوید یا حیات اخروی، چاپ بیست و ششم، تهران، انتشارات صدرا، ۱۳۸۸.
- ۱۸- _____، سیری در نهج البلاغه، چاپ سی و ششم، تهران، انتشارات صدرا، ۱۳۸۶.
- ۱۹- _____، معاد، چاپ هفدهم، تهران، انتشارات صدرا، ۱۳۸۷.
- ۲۰- _____، آشنایی با قرآن ۳، چاپ بیستم، تهران، انتشارات صدرا، ۱۳۸۷.
- ۲۱- _____، آشنایی با قرآن ۱۱، چاپ چهارم، تهران، انتشارات صدرا، ۱۳۸۷.
- ۲۲- معلوف، لوئیس، المنجد فی اللغة و الاعلام فارسی، چاپ ششم، ترجمه ی محمد بندر ریگی، ج ۱، تهران، انتشارات ایران، ۱۳۸۶.
- ۲۳- معین، محمد، فرهنگ فارسی دکتر محمد معین، به اهتمام عزیز الله علی زاده و محمد نامنی، ج ۲، چاپ دوم، تهران، چاپ دیبا، ۱۳۸۶.

۲۴- مکارم شیرازی، ناصر و جمعی از همکاران، تفسیر نمونه، ج ۲۶، چاپ بیست و هفتم،

تهران، دارالکتب الاسلامی، ۱۳۸۶.

۲۵- نراقی، احمد، معراج السعاده، مصحح سید احمد شادرخ، چاپ اول، تهران، راه علم، ۱۳۸۶.

۲۶- نصیری، علی، درس نامه ی علم حدیث، قم، مرکز نشر هاجر، ۱۳۸۸.

کتاب عربی

- ۱- ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، ج ۱۴، قم، نشر ادب و حوزه، ۱۴۰۵ ق.
- ۲- ابن ابوی عمی، ابو جعفر محمد بن علی بن حسین، الخصال، چاپ اول، قم، جامعہ مدرسین، ۱۴۰۳ ق.
- ۳- _____، منلائحضرة الفقیه، ج _____
- ۳، چاپ دوم، قم، جامعہ مدرسین، ۱۴۰۴ ق
- ۴- حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، ج ۱۷، چاپ دوم، قم، مؤسسه ی آل البيت لا حياء التراث، ۱۴۱۴ ق.
- ۵- کلینی، ابو جعفر محمد بن یعقوب بن اسحاق، کافی، ۸ جلد، چاپ دوم، قم، دارالحديث، ۱۳۸۷.
- ۶- مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی، بحار الانوار، ۱۱۰ جلد، چاپ دوم، قم، مؤسسه ی الوفاء، ۱۳۰۴ ق.
- ۷- _____، عین الحیات، ویرایش کاظم عابدینی مطلق، چاپ پنجم، قم، بوستان کتاب، ۱۳۸۶.